

Катерина Гноєва

ЧОМУ КИЇВ ВВАЖАЮТЬ «ДРУГИМ ЄРУСАЛИМОМ»?

Київ утвердився як важливий елемент християнської цивілізації і не міг бути відособленим від середньовічної біблійної екзегези, християнського богослов'я та естетичного розвитку, в якому Єрусалимська думка займала почесне місце.

Прийняття християнської історіографії на Русі об'єктивно визначило формування її концепції участі у священних історичних подіях і явищах. Тож, природно, образ святого міста Єрусалиму тут є темою глибоких роздумів.

Варто почати з того, що на момент хрещення Русі «Новий Єрусалим», начебто, міцно влаштувався у Константинополі. Навіть структура міського простору Царгорода, як його називали на Русі, була приведена у відповідність із цим замислом. Найбільш показовим є будівництво в Константинополі Золотих воріт – у образ Золотих воріт Єрусалима, через які в'їхав Христос, і центрального храму св. Софії-Премудрості Божої – на образ головної святині стародавнього Єрусалима, Старозавітного Храму Юдейського.

Константинополь та Єрусалим для культурних та політичних діячів Іларіона і Бастіона символізують походження християнської віри, і за сприяння Константинополя, з якого духовні традиції поширювалися до Києва, той отримує німб нового Святого Міста. Після Іларіона цю ідею дуже чітко висловить преподобний Яків у хвалі князю Володимирі. Там можна знайти ось ці дуже красномовні слова: «Оле чудо! Яко 2-и Иерусалим на земли явился Киев». Тобто, Константинополь слугував своєрідним містком між Києвом та Єрусалимом.

Концепція «Київ – другий Єрусалим» спочатку являлася міфом за часів Київської Русі. Зокрема, ми можемо побачити це у «Повісті минулих літ», де Нестор розповідає Андріївську легенду: «Видите ли горы сия? – яко на сихъ горах восияеть благодать божья; иматъ градъ великъ быти и церкви многи богъ въздвигнути иматъ» [2; с. 12]. Варто відзначити, що у роки правління в Києві Ярослава Мудрого, мабуть, у зв'язку з інтенсивною християнізацією руських земель починає формуватися ідея богообраності Русі. Було б несправедливо не згадати той факт, що ще за князя Володимира Святославича освячення Десятинної церкви Успіння Пресвятої Богородиці було приурочено до 11 травня. На згадку приходиться те, що саме цього дня 330 р. візантійський імператор Костянтин Великий присвятив свою нову столицю Богоматері, що було відзначено у грецькому місяцеслові як свято оновлення Царгорода. Тепер у столиці Давньоруської держави з'являються будівлі, аналогічні константинопольським. Тобто, реалізації «міфу» варто завдячувати князям Володимирі та Ярославу.

Повертаючись до думки про князь Ярослава, можна відмітити те, що

згодом у «Слові про Закон і Благодать» він порівнюється із Соломоном: Ярослав зробив у Києві те саме, що Соломон у Єрусалимі: збудував нові фортечні мури з чотирма воротами та у центрі «міста» – величний храм. Отже, Золоті ворота у Києві в свідомості їхніх будівельників мали своїм прототипом не лише Константинополь, а й Єрусалим. Звідси зрозуміло, чому вони були не лише і не просто головними, парадними, а й святими. Вони ніби запрошували Ісуса Христа увійти до Києва – як Він колись входив до Єрусалиму – і благословити столовий град і землю Руську [3; с. 105].

На довгі століття ідея Другого Єрусалиму, киевоцентризму була забута. І лише у добу козаччини до неї повернулися богослови. Згадки про руський Єрусалим ми можемо знайти в посланні митрополита Йова Борецького «...до богоспасаємого града Києва, другого руського Єрусалиму». Також слід зазначити той факт, що саме у цей період відбулося закріплення за Києвом статусу Другого (руського) Єрусалима, що Божим промислом, як і Єрусалим Юдейський, за «терпіння» вистояв серед іновірців.

Доречно було б зазначити, що Київ та Єрусалим об'єднують ще й схожі сторінки історії. Можна привести паралелі з «Єрусалим – Візантій» та «Київ – Москва». Саме з Єрусалиму християнство поширилося на стародавнє місто Візантій, яке згодом дало назву могутній імперії. Подібна історія зустрічається і на східнослов'янських землях – православну віру в Москву привезли з Києва, але церковна незалежність і визнання відбулися пізніше.

А якщо замість історичного огляду ми спробуємо подумати, чи актуальна ця концепція зараз для України? Я думаю, так!

Найважливіше те, що в Україні більшість людей також сповідують християнство у східній обрядовості, і якщо наша країна претендує на роль «захисника», виходячи з цієї концепції, ми можемо вибрати один із головних впливів на теперішнього ворога, і відібрати його ваги, та навіть залучити країни, які також ідентифікують себе зі східною гілкою християнства. Важливим на шляху до цього є отримання Томосу ПЦУ. Як на мене, це цінні кроки до відновлення історичної справедливості.

Отже, відповідаючи на запитання «Чому Київ Вважають другим Єрусалимом?», можна сказати наступне: суть концепції полягає в тому, що наша столиця є святим містом православного слов'янського світу, як і Єрусалим для усіх християн. Ці, у свій час, два світові центри православ'я, об'єднує схоже історичне тло та важливий внесок для подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Євген Кабанець. Людина і світ. – 2000. – № 6. – С. 27–32. Режим доступу: <http://surl.li/bwkaa>
2. Повесть временных лет // Памятники литературы Древней Руси.

- Начало русской литературы. XI – начало XII века / под. ред. Д. С. Лихачева и Л. А. Дмитриева. – М., 1978. – С. 22–276, только четные.
3. Ричка В. М. «Київ – Другий Єрусалим» (з історії політичної думки та ідеології середньовічної Русі). – К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – 243 с
 4. Шумило С. В. Ідея Києва як «другого Єрусалима» // Високий Вал, 12.04.2001. Режим доступу: <http://surl.li/bwjze>

Катерина Гноєва

ПЕТРОВСЬКІ ПЕРЕТВОРЕННЯ У РОСІЇ

Одна з тенденцій сучасної історичної науки – це намагання включити до реконструкції та розуміння подій минулого більше коло персоналій. При вивченні державотворчих процесів зростає потреба в дослідженнях, що розкривають діяльність історичних особистостей, їхню роль та вплив на хід історії. Тому тема «петрівських перетворень» не втрачає своєї актуальності і нині. Відповідно, основна наша увага сфокусована на реформах російського царя, що стали поворотним пунктом у житті російської держави.

Варто почати зі соціальних реформ, які завжди привертали пильну увагу істориків. Одним із досягнень соціальної реформи, яка плавно переходить й у військову (розбудову армії) є Табель про ранги. У петровському поясненні до самої табелі, тобто таблиці, в якій перераховувалися всі нові чини та визначалася їхня відповідність, прямо говорилося: нікому жодні ранги (чини) не надаються доти, доки претенденти «нам і вітчизні жодних послуг не покажуть» [3, с. 8]. При цьому обговорювалося, що дворянські діти можуть розпочинати цивільну службу з найнижчого, XIV класного чину – але лише за умови, що вони здобули необхідну освіту та мають патент на службу. Отже, цим самим можна сказати що почалося поповнення армії та остаточно сформувалося дворянство. Крім цього, закріплення та розвиток у соціальних відносинах принципів кріпацтва, утиск особистих прав практично всіх соціальних груп унеможливлювали розвиток елементів громадянського суспільства, гальмували подальший економічний та соціальний розвиток країни та таїли в собі загрозу нової системної кризи.

Прийнято вважати Петра I творцем регулярної армії, але це не так. Насправді вона в Росії з'явилася за пів століття до Петра, який лише завершив тривалий процес її формування. Так, він одягне армію у форму європейського крою, дасть їй нові статuti та сучасну зброю. Але типова європейська армія тієї епохи комплектувалася найманцями, а російська за